

Naturvårdsverket
Naturresursavdelningen
Bleholmsterassen 36
S-106 48 STOCKHOLM

Ansökan om tillstånd till begränsad skydds jakt efter varg.

Svenska Jägareförbundet och Lantbrukarnas Riksförbund - nedan benämnda förbunden - hemställer om att Naturvårdsverket, med stöd av § 23 a och 27 JF, under vintern 2002/2003 meddelar tillstånd till en begränsad skydds jakt efter varg i syfte att förebygga vargangrepp på tamdjur och för att möta lokala problem i en situation där vargstammen ökar snabbt och koncentrationen av varg är stor. En sådan begränsad skydds jakt innan det nationella etappmålet för vargstammen är nått, är enligt förbundens uppfattning helt i linje med Riksdagens beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik. Förutom att förebygga skador kan en begränsad skydds jakt bidra till att dämpa den allvarliga oro som många människor känner inför rovdjurs situationen. Inte sällan upplevs rivna tamdjur och uteblivna eller förändrade jaktmöjligheter som ett starkt ingrepp i människors livsmiljö. Därför är det av central betydelse att även sociala och kulturella aspekter vägs in i ett beslut avseende skydds jakt på varg.

Bakgrund

Vargstammens utveckling

En sammanställning från Viltskadecenter på Grimsö anger antalet skandinaviska vargar till 91-107 vid utgången av vintern 2002. Av dessa uppehöll sig huvuddelen (ca 85 %) i Sverige och gränsområdet mot Norge. Inför föryngringsperioden 2002 registrerades 9 familjegrunder och 6-8 revirmarkerande par. Antalet föryngringar 2002 är ännu inte fastställt men vargforskningsprojektet (Skandulv) har bekräftat föryngring i 9 revir (varav 7 i Sverige) samt anger att det eventuellt kan ha skett föryngring i ytterligare ett par revir. Eftersom de ensamma vargarna är svårare att följa än de som lever i par eller i familjegrunder blir uppskattningen av det totala antalet vargar svårare för varje år. Sannolikt saknas några individer därför i redovisningen. Totalt kända döda vargar under inventeringssäsongen var 6, alla i Sverige på grund av sjukdom. Fyra av dem, som alla var kraftigt angripna av skabb, tillhörde Laxå-reviret. I Sverige har sedan dess ytterligare två vargar hittats döda och en har avlivats i en fårhage.

Tillväxten de senaste åren har varit snabb. Den snabba ökningen i den svenska delen av stammen har fortsatt: i mars 2002 uppehöll sig 79-90 vargar i Sverige samt gränsområdet mot Norge, vilket är en betydande ökning (drygt 30%) jämfört med motsvarande antal ett år tidigare: 57 – 67. Eftersom antalet vargar som enbart uppehåller sig i Norge reducerats (främst genom legal avskjutning av 12 individer 2001) blev den samlade tillväxten 2001 – 2002 i den skandinaviska stammen ca 15%. Även i ett skandinaviskt perspektiv växer således stammen både vad gäller stationära vargar och det totala beståndet.

I den växande stammen tycks döda alfadjur ersättas snabbare än tidigare. I Laxå - reviret hade alfahanen av allt att döma en ny tik redan när den tidigare alfaten avlivades under vårvintern på grund av rävskabb. Den nya tiken har fött valpar sommaren 2002. Även i andra revir där

ett alfadjur försvunnit har nya alfadjur etablerats förhållandevis snabbt. Den snabba återbesättningen i revir är av allt att döma ett trendbrott, som en följd av att antalet tillgängliga icke stationära vargindivider har ökat. Förändringen är betydelsefull i ett förvaltningsperspektiv, eftersom stammen tillväxt av allt att döma påverkas mindre av avlivning av alfadjur än vad som var fallet tidigare i en mindre population.

Efter rovdjursutredningen och beslutet om en nationell rovdjurspolitik har forskningsresultat presenterats som visar att den genetiska variationen i den skandinaviska stammen är större än man tidigare trott. Studierna har visat att vargstammen inte är helt isolerad. Vid 3 - 5 tillfällen har det kommit in vargar österifrån och särskilt en hane i det s. k. Gillhovsparet har bidragit till att den genetiska variationen i stammen blev större i början på 90-talet. Även om genutbytet fortsatt är litet, innebär de nya faktaunderlaget att stammen är mindre känslig ur genetisk synpunkt för en begränsad skydds jakt än den bedömdes vara vid tiden för rovdjursutredningens arbete.

Förbundens bestämda uppfattning är att allt talar för en fortsatt stor tillväxt av vargstammen även om en begränsad skydds jakt inleds i vinter.

Vargskador på hundar

Mellan 1996 och 2001 har närmare 50 hundar dödats av varg i Sverige och Norge. Av dessa har 24 hundar dödats i Sverige. En stor del av de vargdödade hundarna har dödats i Årjäng - Kongsvinger reviret, totalt minst 19 st. Under 2001 angreps 11 hundar i Sverige och 6 blev dödade. Innevarande år har hittills 9 hundar blivit attackerade, 7 har dödats - en av dem hemma på gården när den var kopplad i löplina.

Skador på övriga tamdjur

Vargskadorna på får har ökat i en helt oacceptabel omfattning, från 90 respektive 47 dödade får 2000 och 2001 till över 200 under 2002. De mest omfattande angreppen på får har skett söder om vargens kärnområde. I Kalmar, Blekinge och Östergötlands län har tillsammans ca 100 får blivit dödade och även i Dalsland (ca 35) har förlusterna varit betydande. I norra Uppland har ca 120 döda får bedömts vara vargdödade, men det är möjligt att en del av dessa förluster orsakats av hundar, eftersom två hundar av rasen alaskan husky dödats i samband med att de angrep får. I Värmland har vargar attackerat nötkreatur vid minst tio tillfällen. Nio kalvar har blivit dödade och varken i detta område eller i norra Uppland har djurägarna i området lyckats genomföra beviljad skydds jakt efter en individ i direkt samband med ett vargangrepp. Den s. k. Lapponiavargen som invandrat från Finland/Ryssland har orsakat betydande kostnader bl.a. för flyttning av renar, sedan den orsakat omfattande störning av renskötseln.

Människors oro

Den snabbt ökande vargstammen orsakar stor oro bland såväl djurägare, jägare som allmänhet i de områden där vargar är stationära eller konstaterats uppträda tillfälligt. Frustrationen är omfattande såväl i områden som haft varg under lång tid, som på platser där vargförekomst är en ny företeelse. Många är rädda, och även om det kan ifrågasättas att det är rationellt att vara rädd i ett område där det finns varg, kan konstateras att många är rädda och att det påverkar deras livsföring. Eftersom hunden står nära människan, orsakar angrepp på hundar stor ilska och oro bland jägare och andra som bor eller vistas i området. Att inte våga släppa sin jakthund upplevs som en drastisk försämring av livskvalitén. De djurägare som fått tamkreatur angripna känner vanmakt inför förlusterna och andra känner stor oro för vad som

kan komma att hända med deras djurbesättningar. De omfattande förlusterna av får i Dals - Ed, Tierp- och Kalmarområdet har resulterat i att många djurägare känner stor oro för sin näring inför vargstammens fortsatta tillväxt. Främst i Dalarna har vargar också orsakat förluster av får för fäbodbrukare – som har svårt att skydda djuren och som dessutom i ökande omfattning har problem med björnar som skrämmer kreaturen och dödar ett betydande antal får.

Förutom direkta skador och förluster av tamdjur drabbas djurägarna ofta av ett omfattande merarbete t.ex. för att leta efter bortsprungna djur och för att ta hand om uppskärade djur. Särskilt vid attacker på nötboskap tycks sådana indirekta effekter vara ett stort problem, och om mjölkbesättningar drabbas kan den stress som djuren utsätts för även påverka mjölkproduktionen.

Effekter på jaktutövningen

Eftersom hundar har blivit angripna i ett flertal revir, och även utanför områden med stationär vargförekomst, påverkas jaktutövningen i stora områden. Att inte våga släppa sin jakthund upplevs som en drastisk försämring av livskvalitén. Viltskadecenter har i samarbete med Svenska Jägareförbundet gjort en pilotstudie i form av en intervjuundersökning av hur hundanvändningen påverkats i 5 varg-revir i Sverige. Många jägare, framför allt i Årjäng - Kongsvinger reviret, har helt slutat att jaga med hund. (26,5 % av hundägarna uppger att de helt slutat jaga med hund i reviret, 52% anger att de minskat sin hundanvändning.)

Undersökningen visar vidare att det tillkommit en dödsrisk för jakthundar förorsakad av varg i dessa revir som är lika stor som risken för hunden att förolyckas av trafiken. Undersökningen har följts upp 2001, men resultatet är ännu inte sammanställt.

Eftersom jakt med drivande eller ställande hundar utgör en central del av den svenska jakttraditionen blir konsekvenserna för jakten omfattande, om man upplever stor risk för att hunden skall bli angripen. Utan "löshund" omöjliggörs viktiga jaktformer vid jakt efter arter som älg, rådjur och skogshöns samt all harjakt. Om hundarna måste hållas i band på grund av faran för vargangrepp försvåras t.ex. älgjakten markant. De indirekta effekterna av vargareppen på hundar är därför omfattande, såväl genom minskade möjligheter till rekreation som direkt ekonomiska förluster t.ex. p.g.a. minskad älgavskjutning. I vargrevir med en gles älgstam – särskilt i Åmot och Furudal – påverkas den möjliga älgavskjutningen kraftigt av vargens uttag ur älgstammen. I Åmot har flertalet jaktlag ställt in den traditionella jaktveckan och genomfört den blygsamma avskjutningen på helger etc. Att få markant försämrade möjligheter att jaga älg är oerhört frustrerande för jägarna, särskilt i glesbygder där älgjaksveckan normalt är en stor begivenhet med stort socialt värde. I några av reviren underlättas hundjakten något av att jägarna kan få rapporter via s.k. vargtelefon om var radiomärkta vargar senast blev pejlade.

Förutsättningar och motiv för skydds jakt

EU:s art- och habitatdirektiv ger övergripande riktlinjer för vilka förutsättningar som krävs för att medge skydds jakt. Huvudsyftet med direktivet är att främja att den biologiska mångfalden bibehålls med beaktande av ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov. Skador på tamdjur är ett skäl för undantag från skyddsbestämmelserna, likaså "hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller andra tvingande orsaker som har ett överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär". Enligt Riksdagens beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik bör skydds jakt i begränsad omfattning kunna tillåtas såväl inom som utanför renskötselområdet innan etappmålet för vargstammen är nått. Det kan främst gälla enskilda individer i situationer med allvarliga skadeproblem. "Också i en situation där vargstammen ökar snabbt kan det vara motiverat att möta lokala problem med skydds jakt, under förutsättning att vargstammen i landet som helhet visar en positiv utveckling. Enligt

förbundens uppfattning råder en sådan situation idag. I riksdagsbeslutet fastställdes också att en varsam tillväxt av vargstammen bör eftersträvas. Förbunden delar helt Miljö- och Jordbruksutskottets uppfattning (2000/01: MJU 9) "att en snabb tillväxt kan leda till nya och ökade skador", samt att det "också i övrigt kan uppstå förhållanden som av en del av befolkningen kan upplevas som främmande och hotande". Utan att för den skull äventyra en positiv beståndsutveckling, är en varsam tillväxt att föredra då det ger lokalbefolkningen bättre möjligheter att lära sig leva med varg".

Förbunden vill inledningsvis uttrycka uppskattning över att Naturvårdsverket (NV) i två fall medgivit en, om än mycket begränsad möjlighet, att hantera en svår skadesituation genom skydds jakt. Eftersom djurägarna inte lyckades genomföra beviljad skydds jakt, är det enligt förbundens bestämda uppfattning mycket angeläget att under vinterperioden, innan en eventuell föryngring sker, vidta nödvändiga förvaltningsåtgärder i syfte att förhindra att liknande situationer uppstår nästa betessäsong. Det är därtill nödvändigt att möta lokala problem i en situation där vargstammen ökar snabbt och koncentrationen av varg är stor, inte minst i områden där vargangrepp på hundar resulterat i omfattande negativa konsekvenser för jaktutövningen. De senaste årens utveckling har skapat en sådan omfattande oro och frustration att en reell möjlighet till en begränsad skydds jakt är starkt motiverad också av sociala och kulturella skäl. Det är enligt förbundens bestämda uppfattning hög tid att påbörja en begränsad skydds jakt som successivt kan övergå i en förvaltande jakt.

Förbundens syn på vargförvaltningen

Såväl LRF som Svenska Jägareförbundet arbetar aktivt för att stammarna av samtliga stora rovdjur fortsatt skall vara en del av faunan i Sverige. LRF har under 2001 antagit en rovdjurspolicy. LRF anser att skadebilden och landsbygdsbefolkningens livsvillkor är överordnad målet att på kort sikt uppnå miniminivån 200 vargar varför stammen enbart skall tillåtas öka långsamt. Jägareförbundet antog 2002 en ny rovdjurspolicy samt handlingsplaner för aktuella arter. Förbundet avser verka för att Riksdagen ändrar den nationella rovdjurspolitiken i enlighet med de av förbundet uppsatta handlingsplanerna som i allt väsentligt överensstämmer med rovdjursutredningen. Vad gäller varg anser förbundet att Riksdagen bör sänka det nationella målet till ca 15 föryngringar vilket motsvarar ungefär 150 individer. I linje med kravet i den Nationella rovdjurspolitiken på att tillväxten skall vara varsam skall förbundet verka för att skydds jakten är av sådan omfattning att vargstammens årliga tillväxt inte blir större än 10%.

Båda organisationerna anser således att en fortsatt ökning av vargstammen kräver en aktiv förvaltning där stammen enbart tillåts öka långsamt och under kontrollerade former samt att en jämnare spridning i landet än för närvarande bör eftersträvas. Enligt förbundens uppfattning är det nödvändigt att snarast se över lagstiftningen såväl för att öka möjligheten att försvara tamdjur vid rovdjursangrepp (§ 28 JF) som i syfte att öka de legala förutsättningarna (§ 27 JF) för att medge skydds jakt av andra skäl än för att förhindra skador: t.ex. för att: - begränsa tillväxten; - minska tätheten i områden med stora koncentrationer av varg; samt – förhindra en oacceptabel påverkan på jaktutövningen. Eftersom vargstammen ökar snabbt är det enligt förbundens uppfattning mycket angeläget att NV förbereder en aktiv förvaltning som kan säkerställa att vargstammens expansion sker under kontrollerade former och med en varsam tillväxthastighet i enlighet med riksdagens krav. När det nationella målet uppnås är det enligt förbundens uppfattning nödvändigt att balansera nivån genom skydds jakt samtidigt som den utvärdering som riksdagen beställt genomförs.

Aktuella områden

I syfte att förebygga vargangrepp på tamdjur och för att dämpa den allvarliga oro som många människor känner är det mycket angeläget att redan innevarande vinter medge en begränsad skydds jakt. Flera områden uppvisar en skadebild som vållat stor oro bland såväl djurägare som många andra som lever eller vistas i aktuellt område. Nedanstående områden är enligt

förbundens uppfattning mest aktuella för en sådan förvaltningsåtgärd. Förbunden överlåter åt NV att med utgångspunkt från en övergripande bedömning fastställa antalet djur som skall fällas och inom vilka av dessa områden den begränsade skyddsjakten skall genomföras.

Dals-Ed - Halden. För sjätte året i rad finns en familjegrupp i området. Under 2001 var det troligen ingen föryngring i området, men under 2002 har föryngring konstaterats. Vargarna har orsakat mycket omfattande skador på tamdjur 2002: ca 35 får, två hundar och en katt har blivit dödade, ytterligare en hund skadad. Vid flera tillfällen har vargar uppträtt oacceptabelt oskyggt. Viltskadecenter har genomfört störningsförsök i syfte att öka djurens skygghet.

Årjäng-Kongsvinger. En familjegrupp har funnits i området i 5 år, och sedan alfahanen försvann på norsk sida under föregående vinter finns två nya par samt den gamla alfahonan i reviret. Varggruppen i Årjäng har under flera år stått för en stor del av Skandinavians vargattacker på hundar. Jaktsäsongen 1999/2000 t.ex. dödades 10 hundar i reviret.

Information om vargarnas ungefärliga positioner via s. k. "vargtelefon" kan ha bidragit till att minska angreppen på jakthundar. En förklaring förutom vargtelefonen till det minskade antalet angrepp står sannolikt att finna i det faktum att många minskat eller helt upphört med hundjakt p.g.a. rädslan för vargangrepp.

Knappåsen. Förra året dödade alfaparet en älghund. Sedan hanen dött p.g.a. sjukdom har eventuellt en ny alfahane etablerats. Innevarande år har en tax dödats och en stövare skadats i området.

Nyskoga. Familjegruppen som funnits i området i flera år har konstaterats ha valpar innevarande år. Nyskogavargarna dödade en älghund den första älgjaksdagen 2001 trots att vargtelefon fanns för området. Vidare har dessa vargar dödat får. Området ingår som en del av det vargrikaste området i Skandinavien och har hyst varg i snart 20 år. Vargrevir finns etablerade runt omkring både på svensk och norsk sida.

Storfors – Filipstad. Det är oklart om det är två revir med varsin familjegrupp i detta område, eller om Filipstad – Storfors är ett revir. Det är i detta område den s.k. "Våse-vargen" har attackerat nötkreatur vid minst 10 tillfällen och dödat 9 kalvar. I norra delen av området, där vargföryngring konstaterats, har får dödats vid ett par tillfällen. I södra delen av området dödades en hund i samband med årets älgjakt.

Tyngsjö. För andra året i rad har föryngring skett i detta revir, men i maj 2002 tappade forskningsprojektet kontakten med den radiomärkte alfahanen. Under 2001 dödades minst 4 får (ytterligare 10 rapporterades saknade) vid en fäbod i Äppelbo. Därtill dödades en älghund i reviret hösten 2001.

Furudal. En kull med 7 valpar föddes i reviret 2001, och under innevarande år har föryngring också skett. Under hösten 2002 har minst 11 vargar spårats i området. Det är således en mycket individrik familjegrupp som lever i ett område med en gles älgstam. Under 2001 dödades en hund och en blev skadad. Hösten 2002 har ännu en hund blivit dödad. I området finns såväl byar med djurhållning som flera levande fäboddar där det kan befaras problem för djurhållningen.

Tierp. I området har 1 – 2 vargar dödat ett stort antal får under perioden maj – september. Sedan en varg upphittats död med hagel i kroppen har det av allt att döma varit en vargindivid i området. Mot slutet på betessäsongen, beviljades skydds jakt i samband med angrepp på tamdjur, men vargen blev inte fälld. Som redan nämnts kan två hundar som skjutits i samband med ett angrepp på får ha dödat en del av de totalt ca 120 får som tidigare bedömts vara vargdödade. När detta skrivs (i början på december) är det oklart om vargen är kvar i området. Om en stationär varg konstateras uppträda i området är det enligt förbundens uppfattning synnerligen angeläget att snarast medge skydds jakt i syfte att förebygga en upprepning av 2002 års oacceptabla skadebild.

Skyddsjakten bör genomföras under perioden 1 februari – 15 april 2003. Förbunden föreslår att formerna för jaktens genomförande samt valet av områden diskuteras vid en överläggning med Naturvårdsverket.

SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDET
Sven-Åke Andersson

LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND
Leif Zetterberg